

Doğu'dan Batı'ya Bir Öykünme Örneği: 'Smyrna' Halıları

Gülgün YILMAZ*

ÖZ

17. yüzyılda Hollanda, Güneydoğu Asya ile deniz ticaretini düzenlemek amacıyla 1602 yılında kurulan Doğu Hint Şirketi (VOC = Verenigde Oost-Indische Compagnie) sayesinde giderek zenginleşti. Doğu Hint Şirketinin kurulması ve deniz ticaretindeki üstünlüğün İspanya ve Portekiz'den Hollanda'ya geçmesi, Osmanlı Devleti'yle de ticari anlaşmaların yapılmasına neden oldu. 1612'den itibaren kapitülasyonlar ile Türk hakimiyetindeki Akdeniz'de Hollanda'nın ticari ağı sıkılaştı. Hollanda ile Osmanlı Devleti arasında, 1620-1625 yıllarında pek çok ahidname düzenlendi. Hollandalı tüccarlar 1650'lerden itibaren İzmir limanını kullanarak, ticaret ağlarını İzmir çevresinde yoğunlaştırdı. İzmir Protestan kilisesinin arşivlerinde, Hollandalı tüccar ailelerine ait 19. yüzyıla değin izlenebilen kayıtlar nesiller boyu süren yerleşimin belgeleridir.

1660-1670 dönemi, Batı Anadolu halılarının Hollanda resimlerinde en çok yer aldığı yıllardır. Özellikle günlük yaşam sahnelerinde çok sayıda ressam masa ve duvar örtüsü olarak kullanılan Anadolu halılarına yer vermiştir. Bu da İzmir limanı ve çevresindeki yoğun ticaretin sonucudur. 17. yüzyıldan 20. yüzyıla uzanan bir gelenekle Batı Anadolu halılarının taklitleri Hollanda'nın Deventer şehrinde kurulan halı fabrikalarında dokunmuştur. İlk taban halısı fabrikaları Amersfoort'ta ve kraliyete bağlı olarak Deventer'da 1797 yılında kurulmuş, buradaki üretimde 17. yüzyıldan beri süregelen halı ticaretiyle özdeşleşmiş İzmir limanının ismi yaşamaya devam etmiştir. Koninklijke Vereenigde Tapijtfabriek (KVT) Deventer'deki "Smyrnastraat" yani "İzmir Caddesi"nde kurulmuş, el tezgahlarında dokunan Anadolu motifleriyle bezeli halılara "Smyrnatapijten" yani "İzmir halıları" adı verilmiştir. Smyrna / İzmir halısı olarak adlandırılan Hollanda dokumaları özellikle doğu halılarına düşkünlüğü ile tanınan Kral III. Willem'in (1817-90) sarayında pek çok mekanı süslemektedir. İzmir ismi hem fabrikanın kurulduğu caddede, hem de fabrikanın üretimi olan Anadolu kökenli motiflerle süslü halılarda, Türk sanatının dünyaya bıraktığı izlerden biri olarak, yaşamaya devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hollanda, Osmanlı, İzmir halıları, sanatsal etkileşim.

* Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, gulgunyilmaz@trakya.edu.tr

An Emulation Example From The East To The West: 'Smyrna' Rugs

Gülgün YILMAZ*

ABSTRACT

In the 1602 the East-India Company was established. The superiority of sea trade moved to the Netherlands from Spain and Portugal, and with the Ottoman Empire trade agreements were made Mediterranean was under Turkish rule, and the commercial network of the Netherlands since 1612 has been given. Relations between the Netherlands and East in 17th century has increased. Several agreements were held between the Ottoman Empire and the Netherlands in the years 1620-1625. Dutch traders have focused since 1650's their trading networks around the port of İzmir. In the archives of the Protestant Church in İzmir can be find the Dutch traders and their families records.

In the 17th century many artists painted especially the scenes of daily life, Anatolian carpets were used as table-cloth or wall-hanging. This is also a result of trade the port of Izmir and the surroundings dense. Royal carpet factory was founded in 1797 in the city of Deventer in the Netherlands. Imitations of West Anatolian Ottoman carpets were produced in this factory. The name of the İzmir port, carpet has become synonymous with the trade that has been practiced since 17th century. Koninklijke Vereenigde Tapijtfabriek (KVT) has established in Deventer in "Smyrnastraat" (=İzmir Street). Handloom woven carpets decorated with Anatolian motifs and names as "Smyrna Tapijten" so "İzmir rugs". The name of İzmir and the factory of the establishment of the Street ornate with motifs of Anatolian origin of the factory in the production of carpets, continues. In this paper examples of these rugs in comparison with Western Anatolian carpets from the Ottoman period will be discussed.

Keywords: The Netherlands, Ottoman Empire, İzmir rugs,

1- HOLLANDA İLE OSL-MANLI ARASINDAKİ TİCARİ İLİŞKİLER

Habsburg hanedanından V. Karl¹ (1500-1558), 1557'de İmparatorluk unvanını kardeşi Ferdinand'a bırakırken, Hollanda topraklarını da İspanya ile beraber oğlu II. Philippe vermiştir (Uzunçarşılı, 1999: 218; Öztuna, 1996: 736). Protestan Hollandalılar bu tarihten sonra soykırım derecesinde eziyetler gördükleri Katolik İspanyollara karşı Orange dukası Willem önderliğinde ayaklanmışlardır. "80 Yıl Savaşları"nın ardından 1648 yılında Münster Barış Antlaşmasıyla Hollanda, Zeeland, Utrecht, Friesland, Groningen, Overijssel ve Gelderland'dan oluşan Birleşik Eyaletler Cumhuriyeti, bağımsız bir devlet olarak tanınmış olmuştur (Uzunçarşılı, 1999: 235; Öztuna, 1996: 736; Orhonlu, 1976: 10-11), sınırlı kaynaklara sahip ülke ise ticaret sayesinde gelişme imkanı bulabilmiştir. "Altın Çağ" olarak adlandırılan 17. yüzyılda Cumhuriyet, Güneydoğu Asya ile aralarındaki deniz ticaretini düzenlemek amacıyla 1602 yılında kurulan Doğu Hint Şirketi (VOC = Verenigde Oost-Indische Compagnie) sayesinde giderek zenginleşmiştir. Uzun süre dünyadaki en büyük ticari teşebbüs olma özelliğini koruyan VOC, dünyadaki ilk çok uluslu şirket olarak tanımlanabilir. Afrika ve Asya kıyıları boyunca faaliyet gösteren Doğu Hint Şirketinin Endonezya, Japonya, Tayvan, Sri Lanka ve Güney Afrika'da şubeleri bulunuyordu. Deniz yoluyla Asya'dan Avrupa'ya getirilen baharat, porselen, değerli kumaşlar ve diğer egzotik ürünler Hollanda'ya akmaya, böylece de doğu zevki kısa sürede yerli üretime yansımaya başlamıştır. Delft'te kurulan ve mavi-beyaz Çin porselenlerinin benzerlerini üreten seramik atölyeleri, doğu ticaretinden beslenen yerli üretime önemli bir örnek oluşturur. Bunun karşılığında Çin ve Japon porselen atölyeleri ise, ısmarlama olarak VOC logolu mavi-beyaz tabaklar üretmiştir. Batı Afrika ve Amerika kıtaları arasında ticaret yapan Batı Hint Şirketi (WIC = West-Indische Compagnie) ise VOC'den kısa bir süre sonra kurulmuştur.

Doğu Hint Şirketinin kurulması ve deniz ticaretindeki üstünlüğün İspanya ve Portekiz'den Hollanda'ya geçmesi, Osmanlı Devleti'yle de ticari anlaşmaların yapılması gereğini doğurmuştur. 1612'den itibaren kapitülasyonlar ile Türk hakimiyetindeki Akdeniz'de Hollanda'nın ticari ağı sıkılaşmıştır. 1625 yılında İran hükümdarı Şah I. Abbas'ın engellemeleriyle ticaretin hızı kesildiyse de 1626-1627 yıllarında İran'a gönderilen resmi elçinin kurduğu bağlantılar sayesinde ise Doğu ülkelerinden gelen her türlü malın liman şehirlerinden sevkiyatı mümkün olmuştur.

Bugünkü Hollanda Krallığı topraklarından İstanbul'a gönderildiği bilinen ilk elçi, V. Karl'ın 1544 yılında görevlendirdiği Gerrit van Veldwijk'tir (Çelikkol, 2000: 2). Osmanlı Hollanda (Felemenk) ticareti başlangıçta Fransa'nın izni altında sürmüştür, ancak 1601 (Uzunçarşılı, 1999: 227) ve 1612 (Slot, 1990: 8) yıllarında iki ülke arasında serbest ticari anlaşmalar yapılabilmektedir. 1612 yılında, o tarihe kadar sadece ticari ahidnameleri yenilemek amacıyla gidip gelenlerin yanısıra ilk kez siyasi amaçlarla bir Hollanda konsolosu İstanbul'a gelmiştir (Uzunçarşılı, 1999: 236). Hollanda Cumhuriyeti'nin, Osmanlı ülkesindeki ilk daimi büyükelçisi Cornelis Haga, İstanbul'daki ikameti² süresince (1612-1639) ülkesinin ekonomik nüfuzunu arttırmanın yanısıra kültürel ilişkilerin gelişimine de katkıda bulunmuştur. Haga'nın maiyetinde, konsolosluk görevlilerinden başka bir de ressam yer almıştır.

Hollanda ile doğu ülkeleri arasında ilişkilerin yoğunlaştığı 17. yüzyılda, Hollanda'daki üniversitelerde ticaret ilişkilerinin geliştirilmesi ve doğu tıbbi ve matematik bilimlerinin etüt edilmesi amacıyla Arapça ve Türkçe derslerin verildiği Şarkiyat bölümleri kurulmuştur. Önasya ülkelerinde bulunmuş ve bu ülkelerin dillerini öğrenmiş olan Thomas Erpentius (1584-1624) ve

¹ Bizim tarihimizde Şarlken (Charles-Quint) adıyla bilinmektedir. Almanya (1519-1556), İspanya (1516-1556) ve Hollanda Belçika (1516-1556) kralı olarak hüküm sürmüştür.

² Günümüzde konsolosluk binası olarak kullanılan İstanbul İstiklal Caddesi'ndeki Hollanda Sarayı 1858'de, Cornelis Haga'nın 1612 yılında oturduğu evin bulunduğu yere yapılmıştır. Bkz. M. Hoenkamp-Mazgon, İstanbul'da Hollanda Sarayı: 1612'den Beri Etlçilik Binası ve Sakinleri, İstanbul, 2002.

Jacobus Golius (1596-1667) Leiden Üniversitesi'nde dersler vermiştir. Önasya gezileri sırasında Halep Konsolosu Cornelis Paouw ve İstanbul Konsolosu Haga tarafından da konuk edilen Golius gezdiği yerlerden topladığı el yazma eserleri dönüşünde Leiden Üniversitesi'ne bağışlayarak buradaki Doğu el yazma koleksiyonunun temelini atmıştır. Golius'un öğrencisi olan ve 1654 yılında elçi olarak İstanbul'a gelen Levinus Warner (1619-1665), bu kentte topladığı Türkçe, Arapça ve Farsça değerli elyazma eserleri sonradan Leiden Üniversitesi'ne bağışlamıştır. Üniversite günümüzde Doğu bilimleri konusunda en yetkin eğitim kurumlarından, "Legatum Warnerianum" adıyla bilinen bağış ise dünyanın en ünlü elyazmaları koleksiyonlarından biridir (Anonim, 1974: 6; Kampman, 1959: 516).

Hollanda ile Osmanlı Devleti arasında, özellikle Fazlı ve Haydar Paşaların Yemen valiliği yaptıkları 1620-1625 yıllarında, pek çok ahidname düzenlenmiştir. 25 Haziran 1625 tarihinde Hollanda'nın Akdeniz'le ticaretini organize edecek olan resmi bir kurum oluşturulmuştur (de Groot, 1981: 234). 17. yüzyılda Osmanlı Devleti, sıkı ticari ilişkiler içinde olduğu Venedik, İngiltere ve Hollanda'ya en çok yün, tiftik ve pamuk gibi tekstil hammaddesi ile ipek satmıştır (Uzunçarşılı, 1999: 575 vdd.). Ancak satılan malların sadece hammaddelerle sınırlı kalmadığı, aynı zamanda işlenmiş malzemenin de ihraç edildiği şüphesizdir.

İlk ahidnamelerinden itibaren Hollandalılar Osmanlı ülkesindeki ticari organizasyonlarını oluşturmaya başlamıştır. Hollandalı tüccarlar diğer önemli limanlardaki Venedik, Fransa ve İngiltere'nin baskılarından dolayı 1650'lerden itibaren İzmir limanını kullanarak, ticaret ağlarını İzmir çevresinde yoğunlaştırmıştır (de Groot, 1981: 238). Hollandalı tüccarların çıkarlarını korumak için 1660'larda İzmir'e bir konsolos tayin edilerek, bu kente yerleşen Hollandalılarla ilgili resmi düzenlemeler yapılması sağlanmıştır. 1680 tarihli kapitülasyonlar, Amsterdam'da basılarak çoğaltılmıştır.

Olağan tüccarlardan başka bölgede kaçak ticaret yaparak para kazanan yasadışı Hollandalı denizci ve tüccarlar da mevcuttur. Gemi sahibi Hollandalılar, Osmanlılarla Venedikliler arasında çıkan deniz savaşlarında, gemilerini taraflara kiralayarak da gelir elde etmesini bilmişlerdir (Çelikkol, 2000: 63.).³ İzmir Protestan kilisesinin arşivlerinde, Hollandalı tüccar ailelerine ait 19. yüzyıla değin izlenebilen vaftiz, evlenme ve cenaze kayıtları nesiller boyu süren bir yerleşimin belgeleridir. Öyle ki 19. yüzyılın sonlarına doğru İzmir'deki Hollandalı tüccar aileleri ile Hollanda Devleti arasında yeniden bağ kurulabilmesi için gönderilen resmi görevliler, de Hochepped, Slaars, van der Zee, de Jongh, Keun, Dutilh ve van Lennep gibi köklü ailelerin mensuplarına Hollanda dilinde dersler düzenlemiştir (Çelikkol, 2000: 237).

1660-1670 dönemi, Batı Anadolu halılarının Hollanda resimlerinde en çok yer aldığı yıllardır. Bu da İzmir limanı ve çevresindeki yoğun ticaretin bir sonucudur.

Ticari ilişkilerin yoğunluğu sonucunda, özellikle tekstil ithalatının önemli bir merkezi olan Leiden'da pek çok Hollandalı tüccarın zengin olduğu bir gerçektir. İstanbul ile yapılan ticaretin önemli isimlerinden Leiden'li tüccar Bartholomeus van Panhuysen'in, 1673 yılında yaptırdığı evinin cephe alınlığına yerleştirdiği kavuklu Türk büstü ve "IN DEN VERGULDEN TURK" (altın yaldızlı Türk) yazısı bir minnet ifadesi olmalıdır. Alınlık, heykeltıraş Pieter Xavery'nin (1647-1674) eseridir. Kavuklu Türk büstünün iki yanında yer alan deniz tanrı Poseidon ile tüccarların koruyucusu Hermes, deniz ticaretini sembolize etmektedir.

³ 18. yüzyılda Ankara'ya yerleşen Hollandalı tüccarlar için bkz. Çelikkol 2000, 133; 1807 yılından itibaren Karadeniz kıyılarının da Hollanda ticaretine açılması hakkında bkz. a.e., 229.

2- 17. YÜZYILDA HOLLANDA RESMİNDE KONULAR

17. yüzyıl ortalarından itibaren kuzey ülkelerine yönelik ticarete konu olan İran, Türk ve Hint menşeli tüm egzotik ürünler, Hollandalı ve Flaman sanatçıların fantezi dünyalarındaki yeni esin kaynakları olarak karşımıza çıkmaktadır. İncil'den konuları işleyen resimlerdeki Doğu atmosferini yaratmak için başvurulan dekorasyon detayları ve kostümler yoğun ticaretin sonuçlarından biridir. Diğer bir sonuç ise, Hollanda'ya Doğu'dan akan malların yarattığı bolluk ortamıdır. Hollanda tarihinde, dış ticarete bağlı hammadde bolluğundan kaynaklanan 1609-1713 yılları arasındaki zengin dönem, Arnold Houbraken'in 1721 yılında yayımladığı ve sanatçıların yaşam öykülerini anlattığı Groote Schouburgh adlı eserinden kaynaklanarak "Altın Çağ" olarak adlandırılır (Lil, 1998: 430). Özellikle 1648 yılında cumhuriyetin tanınmasıyla birlikte gelişen dönemde zengin bir tüccar sınıfı oluşmuştur.

17. yüzyıl ortalarında aşırı derecede zenginleşen tüccar ve burjuva sınıfı, soylu sınıfın hayatına karşı özenti duyarak evini tablolarla süsleme hevesine kapılmış ve ressamların müşterileri arasında yer almıştır. Resme karşı yoğun talebin yaşandığı uygun ekonomik ortamda resim sanatı gelişmiş ve çok sayıda ressam yetişmiştir. 17. yüzyıl Hollanda'sında resim sanatı altın çağını yaşamış, sanat koruyuculuğu saray ve kilisenin egemenliğinden çıkarak burjuva sınıfına kaymıştır. Protestanlığın tanıdığı özgür düşünce ortamında deniz konulu manzara resimleri, kır ve orman betimlemeleri; vazoları süsleyen çiçek demetleri, lüks yiyecekler ve değerli sofraya eşyalarıyla donatılmış görkemli natürmortlar sanatçılardan en çok istenen resimler haline gelmiştir.

Orta sınıfın hayatına dair janr resimlerinin bu çağda büyük rağbet görmesi, sanatı talep eden kitlenin zevk anlayışını yansıtmaktadır. Sakin aile yaşamını betimleyen sahneler en çok istenen konulardandır. Gemiciliğin geliştiği, uzun deniz seyahatlerinin yapıldığı bu dönemde, evde kadın ve çocukların yer aldığı resimler yaygındır. Hekim ziyareti, mektup yazma veya okuma, genelev sahneleri, müzik dersi veya konser, kalabalık aile yemekleri ve kutlamaları gibi konuları işleyen resimler büyük talep görmüştür. Askerlerin yaşamı, iskambil veya tavla oynayan asker betimlemeleri de janr resimlerinin sevilen konuları arasındadır. İran, Hint ve Anadolu halılarının bu dönemde hemen her eve girdiği ve masa örtüsü olarak kullanıldığı janr resimlerinde en açık şekilde yansıtılmaktadır.

Günlük hayatı içtenlikle yansıtan ve belge niteliği taşıyan janr resimlerinin en önemli ustaları Adriaen Brouwer (1605-1685), Adriaen van Ostade (1610-1685), David Teniers (1610-1690) ve Jan Steen'dir (1626-1679). Jan van Vermeer (1632-1675), Pieter de Hooch (1629-1683), Gerrit Terborch (1617-1681) ve Gabriel Metsu (1629-1667) daha sakin janr kompozisyonlarıyla ünlenmiştir.

Hollanda tarihinin ekonomik ve dolayısıyla sanatsal anlamdaki altın çağında janr resminden başka portrecilik de büyük bir uzmanlaşma sahası haline gelir. Çok sayıdaki tek ve grup portreler burjuva insanının soylular gibi portrelerini yaptırarak geleceğe kalmak hevesine kapıldığının göstergesidir. Grup portrelerde lonca teşkilatlarının topluca poz verdiği örnekler mevcuttur. Frans Hals (1580-1666) portre alanında uzmanlaşan ressamların başında gelir. Paulus van Somer (1576-1621), Daniel Mijtens (1590-1648) ve Cornelius Janssens (1593-1661) İngiliz kraliyet ailesine hizmet eden Hollandalı ve Flaman portre ressamlarıdır. 1632 Londra'ya gelen Anthony van Dyck da (1599-1641) uzun yıllar İngiliz kraliyet ailesinin portrelerini yapmıştır. Tüccar veya burjuva sınıfından bir kişiyi ya da bir lonca grubunu betimleyen tek ve grup portrelerde halılar masalara serilmiş vaziyette karşımıza çıkmaktadır. Değerli Doğu halıları, burjuva evlerinde masalara örtülürken Sarayda yere serildiği görülmekte; halılar, sadece hanedan mensuplarının ayakları altına serilecek kadar büyük değer taşımaktadır.

Hollanda ve Flaman resminde dinsel konular, mitolojik ve alegorik anlatımlar, janr, manzara, portre ve natürmortlara oranla daha az talep görmüştür. Mevcut örnekler olan tarihi alegorilerde, İncil ile ilgili sahnelerde, mitolojik hikayelerde doğu dekorunu tamamlayıcı bir unsur

olarak halılar masaları örtmektedir.

Sanatçıların resimlerinde kullanmak amacıyla atölyelerinde sakladıkları, heykelcikler ve müzik aletleri gibi objeler arasında halıların da bulunduğu, atölyeleri gösteren otoportrelerde açıkça görülür (Koomen, 2001: 27, res. 23-24).

3- SMYRNA TAPIJTEN: İZMİR HALILARI

Hançer yapraklarıyla çevrelenmiş, bazı yayınlarda enginar olarak nitelenen, iri ve renkli palmetlerin tekrarlamasından oluşan zengin bir bitkisel bezemenin doldurduğu yüzey “İzmir Halısı” adıyla tanımlanan Osmanlı dönemi Batı Anadolu halılarının karakteristiğidir. “Transilvanya” halılarına benzer stilize kartuş bordürlü olan ve üretim yerlerinin Uşak olduğu düşünülen bu halılar, 17. ve 18. yüzyıllarda Avrupa’ya yapılan ihracatta önemli yer tutar ve sevk edildikleri İzmir limanından dolayı bu şekilde isimlendirilir. Kırmızı ve lacivert bitkisel süslemelerin genellikle bej rengi zeminde canlandırıldığı “İzmir” halılarının desen repertuarının, 16. ve 17. yüzyıllarda saray için İstanbul veya Bursa’daki tezgahlarda dokunan “Osmanlı Saray Halıları”ndan kaynaklandığı ve Avrupa pazarının beğenisine yönelik olarak genelde pastel tonlarda dokundukları düşünülür. İşte bu üretim, ticari ilişkiler yoluyla Hollanda’nın yerel el sanatlarına yansımış ve taklit üretilere neden olmuştur.

17. yüzyıldan 20. yüzyıla uzanan bir gelenekle Batı Anadolu halılarının taklitleri Hollanda’nın Deventer şehrinde kurulan halı fabrikalarında dokunmuştur. İlk taban halısı fabrikaları Amersfoort’ta ve kraliyete bağlı olarak Deventer’da 1797 yılında kurulmuş, buradaki üretimde 17. yüzyıldan beri süregelen halı ticaretiyle özdeşleşmiş İzmir limanının ismi yaşamaya devam etmiştir (Bennett, 2000: 262). Kraliyet Hali Fabrikası (KVT=Koninklijke Vereenigde Tapijtfabriek) Deventer’deki “Smyrnastraat” yani “İzmir Caddesi”nde kurulmuş, el tezgahlarında dokunan Anadolu motifleriyle bezeli halılara “Smyrna Tapijten” yani “İzmir halıları” adı verilmiştir (Schomaker, 1995: 20 vd.). 17. yüzyılda İzmir limanından en fazla Uşak halılarının sevk edildiği bilinmektedir. Fabrikanın dokuma yapılan büyük salonu da “Smyrna” adını taşımaktadır. Kullanılan desenlerde Anadolu halılarına özgü geometrik ve stilize motiflerin etkisi açıktır.

Anadolu halıları, 17. yüzyılda hemen her eve masa örtüsü olarak girdiği için geleneksel Hollanda dekorasyonunun doğal bir parçası sayılmıştır. Dolayısıyla Hollanda üretimi Smyrna halıları, bir Delft çinisi gibi, 19. yüzyıldaki neoklasik dekorasyon anlayışının da ayrılmaz bir unsuru haline gelmiştir.

Smyrna / İzmir halısı olarak adlandırılan Hollanda dokumaları özellikle Doğu halılarına düşkünlüğü ile tanınan Kral III. Willem’in (1817-90) sarayında pek çok mekan süslemektedir. İsmi ve cismini İzmir’den alan halılarla Hollanda, 1876 Philadelphia, 1878 ve 1889 Paris, 1894 Anvers uluslararası sanayi sergilerinde madalyalar da kazanmıştır.

Hollanda Deventer’da, İzmir caddesindeki İzmir halı fabrikası kurulduğu 1797 yılından, araya iki dünya savaşı girmesine rağmen, 1978 yılına kadar üretime devam etmiştir. Günümüzde Hollanda’da halkın, Türk desenlerine göre dokunmuş masa örtüsü boyutundaki küçük el halılarını, kökenini önemsemeksizin geçmişlerinin bir parçası ve geleneksel bir obje olarak benimsedikleri görülmektedir.

İzmir ismi hem fabrikanın kurulduğu caddede, hem de fabrikanın üretimi olan Anadolu kökenli motiflerle süslü halılarda, Türk sanatının dünyaya bıraktığı izlerden biri olarak, yaşamaya devam etmektedir.

KAYNAKÇA:

- Anonim, Cornelis de Bruyn'ün Yakın-Doğu Gezisi, İstanbul.
- Bennett, I., Rugs and Carpets of the World, Ferndale Editions, Londra, 2000.
- Çelikkol, Z., de Groot, A., Slot, B. J., Lale ile Başladı: Türkiye ve Hollanda Arasındaki 400 Yıllık İlişkilerin Resimli Tarihçesi, TTK Yayınları, Ankara, 2000.
- Groot, A. H. de, "The Organization of Western European Trade in the Levant 1500-1800", Companies and Trade. Essays on Overseas Trading Companies during the Ancien Regime, Springer, Leiden, 1981, s. 310-330.
- Kampman, A. A., "XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğunda Hollandalılar", TTK, Belleten XXIII/89-92 (1959), s. 513-523.
- Koomen, A. de, "De wereld van de 17de-eeuwse Kunstenaar", Nederlandse Kunst in het Rijksmuseum 1600-1700, ed. Jan Piet Filedt Kok, Amsterdam, 2001, s. 21-41.
- Lil, K. van, "Painting in the Netherlands, Germany, and England in the Seventeenth Century", Baroque: Architecture, Sculpture and Painting, Ed. R. Toman, Köln, 1998, s. 430-480.
- Orhonlu, C., "Tarih Kaynaklarında Hollanda'ya Ait Bilgiler", İstanbul Üniversitesi Tarih Dergisi, sayı 30, İstanbul, 1976, s. 9-22.
- Öztuna, Y., Devletler ve Hanedanlar: Avrupa Devletleri IV, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996.
- Schoemaker, T. (ed.), Age of Ugliness: Showpieces of Dutch Decorative Art 1835-1895, Rijksmuseum, Zwolle, 1995.
- Slot, B. J., "Hollanda ile Osmanlı İmparatorluğu Arasındaki Diplomatik İlişkiler", Osmanlılar ve Hollandalılar Arasındaki 400 Yıllık İlişkiler, İstanbul, 1990, 7-15.
- Uzunçarşılı, İ. H., Osmanlı Tarihi IV, TTK, Ankara, 1999.

RESİMLER

Resim 1: El tezgahlarında Batı Anadolu motiflerinden izler taşıyan halılar üreten Deventer Verenigde Tapijfabriek

Resim 2: "Madalyonlu" Uşak halılarının renk ve kompozisyonlarını anımsatan 19. yüzyıl "Smyrna Tapıjt" örneği.

Resim 3: Lahey Kraliyet Koleksiyonundan "Smyrna Tapıjt" örneği (Schoemaker, 1995: 21).

Resim 4: Amsterdam Tarih Müzesi Koleksiyonundan "Smyrna Tapijt" örneği (Schoemaker, 1995: 22).

NIEUWE ROTTERDAMSCHER COURANT. —
DINSDAG 15 FEBRUARI 1927 — AVONDBLAD, G. 3

De naam Deventer heeft „klank”

Wie aan Deventer denkt, denkt natuurlijk aan de wereld-vermaarde Deventer Tapijten. Wie van mooie tapijten en karpetten houdt, beschouwt geknoopte Smyrna als het mooiste wat er is.

Koninklijke Smyrna Karpetten, afkomstig uit de Koninklijke Vereenigde Tapijtfabrieken, Rotterdam - Deventer, vereenigen in zich het mooiste en het degelijkste, wat op dit gebied is te verkrijgen. Gaat naar één van de bekende magazijnen, waar men ongetwijfeld een groote keuze Koninklijke Smyrna Karpetten kan toonen.

Koninklijke Smyrna Karpetten worden vervaardigd in twee kwaliteiten „SILMA” en „DARRAB” tegen den vastgestelden prijs van resp. F 37,50 en F 25,= per M².

**Koninklijke
Smyrna-karpetten**

15064.287

Resim 5: 1927 tarihli "Deventer Verenigde Tapijtfabriek" gazete ilanı.

Resim 6-7: 1925 tarihli "Deventer Verenigde Tapijtfabriek" fotoğrafları.